

بررسی آثار بیمه مسئولیت پیمانکاران شهرداری

رامین مظاهری تهرانی

کارشناسی حقوق اداری، دانشگاه علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری های اصفهان

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی آثار بیمه مسئولیت پیمانکاران شهرداری انجام شد. روش تحقیق کتابخانه ای با استفاده از کتب و مقالات و پایان نامه و... انجام شد. نتایج این تحقیق نشان می دهد که بیمه مسئولیت پیمانکاران شهرداری به عنوان یک ابزار کلیدی در مدیریت ریسک های پروژه های عمرانی، تأثیرات مثبت و قابل توجهی بر کیفیت اجرای پروژه ها و کاهش خسارات دارد. با فراهم کردن پوشش مالی در برابر خسارات ناشی از قصور یا تخلفات پیمانکاران، این بیمه می تواند به حفظ منافع عمومی و افزایش اعتماد شهروندان به نهادهای دولتی کمک کند. همچنین، با تشویق پیمانکاران به رعایت استانداردهای ایمنی و کیفیت، بیمه مسئولیت می تواند به بهبود فرآیندهای اجرایی و ارتقاء سطح خدمات شهری منجر شود. در نهایت، پیشنهاد می شود که نهادهای مرتبط با مدیریت شهری، با توجه به اهمیت بیمه مسئولیت، سیاست های حمایتی و آموزشی را برای پیمانکاران تدوین و اجرا کنند تا از این طریق، به بهبود کیفیت و کارایی پروژه های عمرانی دست یابند.

واژه های کلیدی: مسئولیت، پیمانکار، شهر، شهرداری

مقدمه

در دنیای امروز، توسعه و بهبود زیرساخت‌های شهری به عنوان یکی از اولویت‌های اصلی دولت‌ها و نهادهای عمومی مطرح است. پیمانکاران شهرداری به عنوان بازیگران کلیدی در اجرای پروژه‌های عمرانی و خدماتی، نقش بسزایی در تحقق این اهداف دارند. با این حال، فعالیت‌های پیمانکاری به دلیل ماهیت پیچیده و ریسک‌های موجود، ممکن است با چالش‌ها و مشکلاتی همراه باشد که تأثیرات منفی بر کیفیت پروژه‌ها و رضایت شهروندان داشته باشد. یکی از ابزارهای مهم برای مدیریت این چالش‌ها، بیمه مسئولیت پیمانکاران است. این نوع بیمه به منظور پوشش خسارات ناشی از تخلفات و قصور پیمانکاران در اجرای پروژه‌ها طراحی شده است. بیمه مسئولیت پیمانکاران نه تنها به حفاظت از منافع مالی پیمانکاران کمک می‌کند، بلکه به عنوان یک مکانیزم حمایتی برای نهادهای عمومی و شهروندان نیز عمل می‌کند. با وجود این، درک آثار و تأثیرات این بیمه بر فرآیندهای پیمانکاری و کیفیت خدمات شهری امری ضروری است. لذا این مقاله به بررسی آثار بیمه مسئولیت پیمانکاران شهرداری می‌پردازد.

بیمه نمودن پروژه تأسیسات و کارگران پیمانکار

- بیمه مسئولیت نیروی انسانی تأسیسات و ماشین آلات

بیمه مسئولیت بیمه ای است که مسئولیت مدنی بیمه گذار را در قبال اشخاص ثالث پوشش می‌دهد. در واقع این بیمه بدهی را که در پی ایراد خسارت به غیر بر دوش بیمه گذار گذاشته شده تامین می‌نماید. در بیمه مسئولیت مدنی سه طرف درگیر مسائل بیمه هستند:

(۱) بیمه گر

(۲) بیمه گذار

(۳) زیان دیده^۱.

در این مورد بیمه کاهش دارایی را که از دین مسئولیت مدنی حاصل شده است جبران می‌کند. به همین دلیل به بیمه مسئولیت بیمه بدهی یا بیمه دارایی منفی نیز اطلاق کرده اند بیمه مسئولیت اقسامی دارد که یکی از این تقسیم بندی ها تقسیم بندی بیمه مسئولیت از حیث اجباری و اختیاری بودن بیمه می باشد. بیمه های اجباری یا اجتماعی به بیمه های ناشی از قانون نیز معروف هستند که در مورد کارگران و اقشار کم درآمد جامعه صدق پیدا می کند. قانون گذار برای اقشاری از جامعه که از یک سو نیروی تولیدی جامعه محسوب شده و از سوی دیگر وضع معیشتی مناسبی نیز ندارند دولت را موظف کرده که در جهت حمایت از آنها بیمه اجتماعی یا اجباری را برقرار، و آنها را زیر چتر این نوع بیمه ها قرار دهد.^۲

نقش بیمه مسئولیت در جامعه امروزی فوق العاده موثر است چرا که دارایی انسان دائما در معرض خطر می باشد. به همین جهت در مسائلی از جمله عملیات پیمان بیمه مسئولیت اجباری است. یکی از وظایف مهمی که پیمانکار در اجرای عملیات پیمان بر عهده دارد بیمه مسئولیت می باشد به موجب بند د ماده ۲۱ شرایط عمومی پیمان پیمانکار موظف است قبل از شروع عملیات اجرایی تمام کارگران ساختمان ها تاسیسات موقت، ماشین آلات و ابزارهایی که متعلق به او یا در اختیار اوست را تا

^۱ بابایی، ایرج، حقوق بیمه، تهران: انتشارات سمت، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۴، ص ۱۷۵^۲ کریمی، الهام، رابطه بیمه با اهداف مسئولیت مدنی، کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه تهران مرکزی، ۱۳۹۴، ص ۲۲

پایان قرارداد بیمه مسئولیت نماید. در حقیقت مسئول شناختن پیمانکار در برابر زبان هایی که کارگزارانش در حین انجام کار یا به مناسبت آن به افراد ثالث وارد می آورند در واقع فراهم کردن نوعی تضمین برای جبران خسارت زیان دیدگان است. گذشته از آنکه معمولاً کارگران از ملات لازم برای تدارک خسارت وارد محرومند انصاف نیز مقتضی قبول ضرر هر کار از سوی شخصی است که نفع آن را میبرد و در این فرض شخص مورد نظر کسی جز پیمانکار نیست پیمانکار نیز در نهایت با سود جستن از ابزار بیمه و اضافه کردن هزینه های حق بیمه به مبلغ پیمان بار اینگونه مخارج را به دوش کارفرما می اندازد.^۳

– بیمه تمام خطر پروژه (CAR)

مطابق بند ج – ماده ۲۱ شرایط عمومی پیمان پیمانکار مکلف است پیش از شروع کار تمام یا قسمتی از کارهای موضوع پیمان را که در اسناد و مدارک پیمان تعیین شده است در مقابل مواردی از حوادث غیر مترقبه به نفع کارفرما نزد موسسه ای که مورد قبول کارفرما باشد بیمه نموده و بیمه نامه را به کارفرما تسلیم نماید. در صورت بروز حادثه ای که باعث از بین رفتن تمام یا قسمتی از کارهای انجام یافته شود بیمه گر خسارت وارده را به کارفرما داده و کارفرما این مبلغ را در اختیار پیمانکار میگذارد تا پروژه ادامه پیدا کند بنابراین پیمانکاران مکلف به این میباشند که پروژه را بیمه خطر نمایند. این وظیفه برای پیمانکاران شهرداری نیز مقرر گشته است. اما بیمه تمام خطر چیست؟ و چه تفاوتی با بیمه مسئولیت دارد؟

الف بیمه تمام خطر:

بیمه تمام خطر پیمانکاران (CAR) یک رشته نسبتاً جدید از بیمه مهندسی است. هدف اصلی بیمه CAR یا تمام خطر، ارائه تامینی جامع و کافی در مقابل زیان یا خسارت وارد به کارهای مورد مقاطعه، لوازم و تجهیزات ساختمانی ماشین آلات ساختمانی و همچنین در برابر خسارت مادی یا صدمات جسمانی وارد بر اشخاص ثالث به واسطه اجرای یک پروژه ساختمانی می باشد. بیمه CAR را می توان برای کلیه پروژه های راه سازی ساختمانی اداری نیروگاه ها سدها راه آهن فرودگاه ها اعمال نمود. مخاطبین این بیمه شامل کلیه کارفرمایان پیمانکاران و مجری پروژه های پیمانکاری در سراسر کشور هستند.^۴

بیمه CAR پوشش بیمه ای تمام خطر را فراهم می آورد. به عبارت دیگر هر خطری که مستثنی نشده باشد تحت پوشش بیمه ای قرار میگیرد بدین معنا که تقریباً هر گونه زیان یا خسارت ناگهانی و غیر قابل پیش بینی که در طول مدت بیمه به اموال یا اشخاص وارد آید جبران خواهد شد. مهمترین عللی که خسارت ناشی از آنها تحت بیمه CAR قابل جبران است عبارت اند از آتش سوزی صاعقه انفجار سقوط هواپیما، سیل، برف، طوفان زمین لرزه آتش فشان بهمن و در مقابل بیمه CAR استثنائاتی نیز دارد که عبارت اند از جنگ، اعتصاب اغتشاش مصادره اختلال در ماشین آلات تشعشعات رادیواکتیو و هسته ای مدت بیمه تمام خطر با آغاز کار یا پس از تخلیه اقلام مندرج در جدول مشخصات در محل اجرای پروژه تا تکمیل پروژه می باشد و در طول این مدت اگر بیمه نامه منقضی گردد پیمانکار موظف به تمدید این بیمه می باشد.

۲- تفاوت بیمه تمام خطر با بیمه مسئولیت

پیمانکاران شهرداری به موجب قانون شرایط عمومی پیمان و قرار منعقد با شهرداری موظف هستند تا هم پروژه را بیمه تمام خطر نموده و هم تاسیسات و کارگران را بیمه مسئولیت نمایند. چرا که از لحاظ منبع ایجاد مسئولیت بین این دو بیمه تفاوت وجود دارد. در بیمه مسئولیت فعل یا ترک فعلی صورت گرفته که منتهی به ایجاد خسارت گردیده است. در حالی که در بیمه

^۳ کاویانی فر، مریم، بیمه مسئولیت مدنی فعل غیر، کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، تهران مرکزی، ۱۳۹۱، ص ۳۷

^۴ میهن یار، محمد، بیمه تمام خطر مقاطعه کاران، پژوهشنامه بیمه، دوره اول، پاییز ۱۳۹۵، شماره ۳، ص ۵۰

تمام خطر هیچ نوع اراده ای برای ایجاد خسارت وجود نداشته و یک امر فورس ماژو عامل ایجاد خسارت گردیده است. به عنوان مثال پیمانکار شهرداری برای ساختن یک پل جرثقیلی را در محل پروژه قرار میدهد و شب در هنگامی که کار تعطیل است به علت وزش باد شدید این جرثقیل سقوط کرده و بر روی خانه ای می افتد و هم سبب ایجاد خسارت جسمانی و خسارت مالی می گردد، در این وضعیت فعل یا ترک فعلی سبب وقوع خسارت نبوده است و شامل بیمه تمام خطر می شود در مقابل اگر متصدی جرثقیل در هنگام نصب نکات ایمنی را رعایت ننماید و آن بر روی شهروندان سقوط کند این خسارت شامل بیمه مسئولیت می گردد.^۵

بیمه مسئولیت پیمانکاران

بیمه مسئولیت پیمانکاران نوعی بیمه است که به منظور پوشش خسارات مالی و حقوقی ناشی از قصور یا تخلفات پیمانکاران در اجرای پروژه‌های عمرانی و خدماتی طراحی شده است. این بیمه به پیمانکاران این امکان را می‌دهد که در صورت بروز حوادث، آسیب‌ها یا خساراتی که ممکن است به اشخاص ثالث، اموال عمومی یا خصوصی وارد شود، از حمایت مالی برخوردار شوند. به طور کلی، بیمه مسئولیت پیمانکاران شامل موارد زیر است:

۱. پوشش خسارات مالی: این بیمه هزینه‌های ناشی از خسارات به اموال یا اشخاص ثالث را پوشش می‌دهد.
 ۲. پوشش هزینه‌های قانونی: در صورت بروز دعاوی حقوقی علیه پیمانکار، بیمه مسئولیت می‌تواند هزینه‌های حقوقی و دفاع از پیمانکار را تأمین کند.
 ۳. حفاظت از منافع پیمانکار: این بیمه به پیمانکاران کمک می‌کند تا از خطرات مالی ناشی از حوادث غیرمترقبه و قصور در اجرای پروژه‌ها محافظت شوند.
 ۴. افزایش اعتماد عمومی: با داشتن بیمه مسئولیت، پیمانکاران می‌توانند اعتماد بیشتری از طرف نهادهای دولتی و شهروندان جلب کنند، زیرا نشان‌دهنده پایبندی آن‌ها به استانداردهای ایمنی و کیفیت است.
- به طور کلی، بیمه مسئولیت پیمانکاران ابزاری حیاتی برای مدیریت ریسک‌ها و حفاظت از منافع تمامی طرف‌های درگیر در پروژه‌های عمرانی به شمار می‌آید.

آثار بیمه مسئولیت پیمانکاران شهرداری

- بند اول - تعهدات پیمانکار و بیمه گر در بیمه مسئولیت:

اولین اثر بیمه مسئولیت ایجاد تعهداتی برای پیمانکار بیمه گذار و شرکت بیمه می‌باشد این تعهدات به موجب قانون بیمه و اصول حقوقی بدین شرح است:

الف: تعهدات پیمانکار (بیمه گذار)

قرارداد بیمه مسئولیت تنها برای بیمه گر ایجاد تکلیف نمی کند و آثار یک سویه برجای نمی گذارد. بلکه قرارداد دوسویه است. این قرارداد علاوه بر مسئولیت بیمه گر وظایفی را بر عهده بیمه گذار قرار می دهد. این وظایف در ارتباط با بیمه گذار به قدری اهمیت دارد که ضمانت اجرایی نیز برای آن مقرر شده است. از مهمترین اثرات بیمه مسئولیت در ارتباط با بیمه گذار را میتوان

^۵ همان، ص ۵۳

به ممنوعیت بیمه گذار از پذیرش مسئولیت اشاره نمود.^۶ بیمه گذار نباید مسئولیت خود را در مقابل زیان دیده بپذیرد و به این وسیله بیمه گر را مکلف به جبران خسارت نماید. تعیین مسئول تابع شرایط و احکامی است که به وسیله مراجع ذی صلاح تعیین می شود، ولی چنانچه بیمه گذار مسئولیت مدنی خود را بپذیرد موضوعی برای ادامه دعوای مسئولیت مدنی باقی نخواهد ماند. علت این ممنوعیت را نیز نقشی میدانند که اقرار در جریان دعوا بازی میکند. غالباً حقوق دانان اقرار در دعوای را قاطع دعوا می دانند به معنای دیگر ممنوعیت اقرار به ارتباط آن با مسئولیت بیمه گر مربوط می گردد زیرا در دعوای بیمه مسئولیت سه طرف دخیل هستند بیمه گر زیان دیده و بیمه گذار اما باید دید علت عدم پذیرش افراد از سوی بیمه گذار چیست و چه اثری دارد؟ برخی علت عدم پذیرش اقرار از سوی بیمه گذار را مبتنی بر اصول بیمه و در نهایت جلوگیری از تبانی میان بیمه گذار و زیان دیده می دانند.^۷ که در نهایت باعث ایجاد مسئولیت بیمه گر می گردد. البته لازم به ذکر است این منع سبب نخواهد شد که بیمه گذار منکر واقعیت های عینی شود و او میتواند واقعیتهای عینی را آنچنان که بوده بیان نماید و وجوه عقد بیمه سبب انکار واقعیت اوضاع احوال خسارت نخواهد بود ولی این امر غیر از قبول مسئولیت است.

اثر این اقرار این است که به موجب این شرط اگر بیمه گذار در هر مرحله از دعوا به مسئولیت خود اقرار نماید این اقرار در برابر بیمه گر قابل پذیرش نبوده و بیمه گر در برابر بیمه گذار می تواند از تعهدات خود سرباز زند.^۸ اما بیمه گر در برابر زیان دیده همچنان متعهد شناخته میشود. به عبارت دیگر قرارداد بیمه نامه معتبر نیست بلکه ذینفع بیمه (پیمانکار) قابلیت استناد به این اقرار را در برابر بیمه گر نخواهد داشت. تکلیف دیگری که به موجب قرارداد بیمه مسئولیت ایجاد میگردد و بر عهده بیمه گذار قرار داده میشود ممنوعیت سازش و مصالحه از سوی بیمه گذار با زیان دیده در ارتباط با مسئولیت های ناشی از قرارداد بیمه خواهد بود.

علت این ممنوعیت جلوگیری از تبانی بیمه گذار و زیان دیده و در نهایت ایجاد مسئولیت برای بیمه گذار است. به موجب این شرط صلحی که میان بیمه گذار و زیان دیده صورت میگیرد در برابر بیمه گر غیر قابل استناد است. اما در روابط میان بیمه گذار و زیان دیده معتبر خواهد بود. علت عدم قابلیت استناد چنین صلحی در برابر بیمه گر اثر نسبی بودن قرارداد صلح بین دو طرف یعنی بیمه گذار و زیان دیده است. بنابراین چنانچه شهروند زیان دیده با اداره حقوقی شهرداری در رابطه با میزان زیان خود و نحوه جبران آن صلح و سازش نماید، چنین صلحی حتی اگر به موجب سند رسمی نیز بوده باشد در برابر شرکت بیمه قابل استناد نخواهد بود.

ب: تعهدات بیمه گر

مهم ترین اثری که در قرارداد بیمه مسئولیت بر عهده بیمه گر قرار میدهد جبران خسارت است. در این مورد باید در نظر داشت که این تعهد چه در ارتباط با بیمه گذار باشد چه زیان دیده آنچه بیمه گر به عنوان خسارت پرداخت می کند نباید بیشتر از زیان او باشد.^۹ در غیر این صورت بیمه روشی برای انتفاع اشخاص می گردد. در بیمه های مسئولیت علاوه بر طرفین

^۶ ایرج، بابایی، حقوق بیمه، تهران: انتشارات سمت، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۴، ص ۱۸۰

^۷ شمس، عبد الله... آئین دادرسی مدنی پیشرفته، جلد سوم، انتشارات دراک، چاپ سی و هشتم، ۱۳۹۴، ص ۲۹۵

^۸ کریمی، الهام، رابطه بین مسئولیت مدنی با اهداف مسئولیت مدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق دانشگاه تهران مرکزی، ۱۳۹۴، ص ۵۲

^۹ همان، ص ۵۴

قرارداد یعنی بیمه گر و بیمه گذار شخص ثالث و زبان دیده نیز وجود دارد. اگرچه در وهله اول بیمه گر متعهد به جبران زیان بیمه گذار خواهد بود ولی تعهد به جبران خسارت زیان دیده ثالث نیز دارد.^{۱۰}

زبان دیده بین بیمه گر و بیمه گذار حق انتخاب دارد اگر به بیمه گذار رجوع کند و خسارت او را پرداخت نماید بیمه گر دیگر در برابر زیان دیده تعهدی ندارد و تعهد خود را در قبال بیمه گذار انجام خواهد داد. نکته دیگری که در مورد تعهد بیمه گر به جبران خسارت وجود دارد میزان تعهد بیمه گر می باشد. نوع خسارت و میزان تعهدات بیمه گر طبق قرارداد بیمه مسولیت است. نباید تصور کرد که تعهد بیمه گر در برابر زیان دیده عینا همان تعهدات بیمه گذار در برابر زیان دیده است بلکه تعهد بیمه گر بدون قید و شرط نیست مسولیت بیمه گذار در برابر زیان دیده ممکن است قراردادی یا قهری باشد اما میزان تعهد بیمه گر مستند به قرارداد بیمه خواهد بود که متضمن آثاری برای زیان دیده و بیمه گذار است.

از جمله این آثار موثر در جبران خسارت می توان به فرانشیز اشاره نمود. فرانشیز یا سهم بیمه گذار از خسارت یکی از شروطی است که به موجب آن بیمه گر درصدی از خسارت را از شمول تعهد خود خارج می کند. این امر سبب می گردد که بیمه گذار از بی احتیاطی های خود و اتکا به عرف به قرارداد بیمه مسولیت بکاهد. زیرا خود او نیز به موجب این شرط عهده دار بخشی از خسارت خواهد بود. به نظر می رسد تعیین فرانشیز در قرارداد بیمه پیمانکار روش مناسبی برای وادار نمودن او به رعایت نکات ایمنی خواهد بود و هر چه سهم فرانشیز بیشتر شود این رعایت نیز دو چندان خواهد بود. نکته مهم دیگر در مورد تعهد بیمه گر آن است که ابتدا باید مسولیت بیمه گذار بر حسب قانون یا قرارداد احراز گردد تا بیمه گر نیز به تبع آن مسئول شناخته شود. چنانچه بیمه گر از انجام وظایف خود امتناع کند بیمه گذار میتواند او را به دعوی مسولیت مدنی جلب کند. با جلب بیمه گر به دعوی مسولیت دادگاه از طرفی به دعوی مسولیت مدنی زیان دیده علیه بیمه گذار بر اساس اصول مسولیت مدنی رسیدگی می کند و از طرف دیگر تعهد بیمه گر به جبران خسارت مطابق عقد بیمه را بررسی نموده و نسبت به هر دو موضوع رای صادر می نماید. رأی به محکومیت بیمه گر به پوشش مسولیت بیمه گذار منافاتی با رأی مسولیت بیمه گذار به جبران خسارت ندارد.^{۱۱}

- دعوی مستقیم زیان دیده علیه بیمه گر:

یکی از آثار قرارداد بیمه مسولیت مدنی طرح دعوی زیان دیده علیه بیمه گر است که از آن تحت عنوان دعوای مستقیم یاد می گردد دعوای مستقیم در کنار دعوای مسولیت مدنی زیان دیده علیه بیمه گذار در جهت حفظ هر چه بیشتر منافع زیان دیده قرار میگیرد. اگر چه این دعوا در ایران سابقه روشنی ندارد اما در حقوق بسیاری از کشورها مرسوم تلقی میگردد که منجر به قانونگذاری نیز گردیده است. در ابتدا با مفهوم دعوای مستقیم آشنا شده و در ادامه مبانی این دعوا را بیان خواهیم کرد:

الف - مفهوم دعوای مستقیم

در مواردی که منافع زیان دیده ایجاب می نماید که به جای طرح دعوی مسولیت علیه وارد کننده خسارت تقاضای جبران خسارت را علیه بیمه گری که طی عقد بیمه مسولیت را تحت پوشش بیمه قرار داده طرح نماید این دعوی که در حقوق فرانسه به دعوی مستقیم زیان دیده علیه بیمه گر مسولیت شهرت یافته در حقوق بیمه ایران امری بیگانه است و در نظر اول با اصول کلی حقوقی حاکم بر حقوق ایران ناسازگار به نظر می رسد. در تعریف دعوای مستقیم بیان گردیده است حقی که

^{۱۰} بابایی، ایرج، حقوق بیمه، تهران: انتشارات سمت، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۴، ص ۱۸۴

^{۱۱} کریمی، الهام، رابطه بین مسولیت مدنی با اهداف مسولیت مدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشکده حقوق دانشگاه تهران مرکزی، ۱۳۹۴، ص ۵۴

طلبکار بی واسطه به مدیران بدهکار خود پیدا می کند. آنچه از این تعریف بر می آید این است که تفاوتی میان حق مستقیم با دعوای مستقیم وجود ندارد. در حالی که اقامه ی هر دعوایی مشروط به وجود حقی مشروع و قابل مطالبه است و ابتدا باید حق ایجاد گردد تا در نهایت دعوای اقامه گردد.^{۱۲}

ممکن است از این تعریف برای مسئولیت بیمه گر در برابر زیان دیده استفاده شود اما به نظر می رسد که این موضوع با آنچه در تعریف بیمه مسئولیت ارائه گردیده است در تعارض می باشد. همانگونه که در بیمه مسئولیت اشاره گردید بیمه گر در مقابل حق بیمه ای که دریافت می دارد تعهد می کند در صورتی که بیمه گذار در موارد معینی در مقابل دیگران مسئول شناخته شود و ملزم به پرداخت وجهی بابت جبران زیان گردد، آن را بیمه پرداخت نماید. بنابراین در بیمه مسئولیت بیمه گر جبران خسارت اشخاص ثالث را تعهد نمی کند بلکه بدهی احتمالی بیمه گذار را تعهد می نماید. حال آنکه مطابق دعوای مستقیم اگرچه بیمه گر قصد متعهد کردن خود را در برابر ثالث جهت جبران خسارت ندارد ولی به موجب دعوای مستقیم این حق ایجاد می گردد. به عبارت دیگر برای زیان دیده در این دعوای علیه بیمه گر ایجاد گردیده است.^{۱۳}

ب - مبانی طرح دعوای مستقیم علیه بیمه گر:

رویه عادی جبران خسارت و استفاده از پوشش بیمه یعنی طرح دعوای مسئولیت توسط زیان دیده علیه بیمه گذار مسئول حادثه و سپس مراجعه بیمه گذار به بیمه گر جهت اعمال پوشش بیمه و پرداخت خسارت ممکن است موجب بروز مشکلات حقوقی و عملی شود.^{۱۴} مشکل حقوقی این است که مبلغی که بیمه گر به منظور ترمیم کسر دارایی بیمه گذار به وی پرداخت می کند داخل در دارایی بیمه گذار می شود. در این حالت چنانچه بیمه گذار ورشکسته شود زیان دیده مجبور خواهد بود به عنوان یکی از طلبکاران داخل در غرما شود. از لحاظ عملی هم این رویه می تواند مشکل ساز باشد در واقع در مواردی زیان دیده برای طرح دعوای علیه مسئول حادثه دچار مشکل می شود. به عنوان نمونه در مواردی که مسئول حادثه در دسترس نیست با فوت کرده، طرح دعوای مسئولیت مستلزم یافتن بیمه گذار یا ورثه او است. در تمامی این موارد به رسمیت شناختن دعوای مستقیم می تواند دافع مشکلات باشد و در عین حال هیچ تغییری در وضعیت و تعهدات بیمه گر ایجاد نمی کند. علی رغم عدم پذیرش دعوای مستقیم در حقوق ایران در نظام های مختلف در کشورهای دیگر این دعوای را با مبنای متفاوتی پذیرفته اند:

در کشور انگلیس مبنای قائم مقامی وجود دارد. در حقیقت دعوای زیان دیده کاملاً شبیه بیمه گذار علیه بیمه گر است و از همان قواعد و محدودیت ها تبعیت می کند در این صورت زیان دیده دعوای خود را به قائم مقامی از بیمه گذار مطرح می کند و لذا ایرادات و محدودیت هایی که بیمه گر می توانست علیه بیمه گذار مطرح کند علیه ثالث زیان دیده نیز می تواند مطرح کند.^{۱۵} در حقوق فرانسه دعوای مستقیم زیان دیده علیه بیمه گذار از استقلال بیشتری برخوردار است. مطابق اصول حاکم در حقوق فرانسه دعوای زیان دیده بسته به حقوق و دعوای بیمه گذار علیه بیمه گر است و این دعوای در چارچوب تعهدات بیمه گر آنچنان که در قرارداد بیمه درج شده با همان محدودیت ها و تعاریف و سقف تعهدات اعمال می شود در حقوق ایران حقوق

^{۱۲} بابایی، ایرج، حقوق بیمه، تهران: انتشارات سمت، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۴، ص ۱۸۸

^{۱۳} نصیران، دود؛ نصیران، ناهید، مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار، دو فصلنامه نقد و تحلیل آراء قضایی، ۱۴۰۱، ۱ (۲) ۵۸۵-۶۰۷.

^{۱۴} بابایی، ایرج، حقوق بیمه، تهران: انتشارات سمت، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۴، ص ۱۹۰

^{۱۵} جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، انتشارات گنج دانش، چاپ بیستم، ۱۳۸۸، ص ۱۶۶

دانان مبانی مختلفی را در توجیه دعوی مستقیم مطرح نموده اند که شرح آن خارج از موضوع تحقیق است و ما از میان این مبانی تنها به مبحث تعهد به نفع ثالث می پردازیم.

یکی از حقوقدانان در تعریف این نهاد بیانی می دارد هرگاه دو یا چند نفر قراردادی منعقد نمایند و یکی از تعهدات ناشی از آن به نفع ثالث قرار بدهند آن تعهد را به نفع ثالث گویند. در تعریف دیگری از تعهد به نفع ثالث آمده است نهادی است که به دو طرف قرارداد امکان می دهد در حالی که برای خود معامله می کنند.

تعهدی را به نفع ثالث ایجا کنند بنابراین مطابق نظرات حقوقدانان ایرانی یکی از مبانی پذیرش دعوی مستقیم در حقوق ایران تعهد به نفع ثالث بوده به این معنا که در قرارداد بیمه ما بین بیمه گذار و بیمه گر این شرط ضمنی وجود دارد که در صورت ورود زیان به ثالث او بتواند مستقیماً به بیمه گر مراجعه و علیه او اقامه دعوا نموده و خسارت را دریافت نماید.^{۱۶}

^{۱۶} زارع، پریا و ملک پور، محسن، نظام حقوقی حاکم بر بیمه در شهرداری ها، ششمین کنگره ملی آنالیز داده ها در علوم انسانی، تهران، ۱۴۰۲

منابع و مأخذ

۱. بابایی، ایرج، حقوق بیمه، تهران: انتشارات سمت، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۴.
۲. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، انتشارات گنج دانش، چاپ بیستم، ۱۳۸۸.
۳. زارع، پریا و ملک پور، محسن، نظام حقوقی حاکم بر بیمه در شهرداری ها، ششمین کنگره ملی آنالیز داده ها در علوم انسانی، تهران، ۱۴۰۲.
۴. شمس، عبد الله... آئین دادرسی مدنی پیشرفته، جلد سوم، انتشارات دراک، چاپ سی و هشتم، ۱۳۹۴.
۵. کاویانی فر، مریم، بیمه مسئولیت مدنی فعل غیر، کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشکده حقوق، تهران مرکزی، ۱۳۹۱.
۶. کریمی، الهام، رابطه بین مسئولیت مدنی با اهداف مسئولیت مدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشکده حقوق دانشگاه تهران مرکزی، ۱۳۹۴.
۷. میهن یار، محمد، بیمه تمام خطر مقاطعه کاران، پژوهشنامه بیمه، دوره اول، پاییز ۱۳۹۵، شماره ۳.
۸. نصیران، داود؛ نصیران، ناهید، مسئولیت مدنی شهرداری ناشی از خطای پیمانکار، دو فصلنامه نقد و تحلیل آراء قضایی، ۱۴۰۱، ۱ (۲) ۵۸۵-۶۰۷.